

PATRYCJA BRAŃKA

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

UMIĘDZYNARODOWIENIE POLSKIEJ GOSPODARKI – UWARUNKOWANIA, POZIOM, PERSPEKTYWY

Abstract: Internationalization of Polish Economy – Factors, Level, Perspectives. The main objective of the paper has been to identify key factors that influence the process of internationalization of the Polish economy. They include geographical, historical, constitutional, and those resulting from the regulatory sphere. In addition, a quantitative analysis of selected indices characterizing the degree of internationalization of the economy in Poland and in other selected European countries has been done. This has allowed to identify its place in Europe in terms of internationalization level. Also the most important aspects that will affect the ability to stimulate the internationalization process by public authorities in Poland has been identified.

Key words: Economy internationalization, internationalization processes factors, level of internationalization.

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu funkcjonują różne definicje umiędzynarodowienia gospodarki. Rymarczyk [1996, s. 11] definiuje *internacjonalizację gospodarki* jako wzrost powiązań gospodarczych pomiędzy poszczególnymi krajami, ich regionalnymi ugrupowaniami oraz przedsiębiorstwami. Według tego samego autora internacjonalizację można rozpatrywać w aspekcie statycznym – rozumianym jako ilość oraz jakość powiązań regionalnych podmiotów gospodarczych z podmiotami zagranicznymi, w tym także aktywność podmiotów zagranicznych na rynkach lokalnych oraz dynamicznym. Ujęcie dynamiczne traktuje internacjonalizację jako proces rozwoju, który cechuje przechodzenie do coraz wyższych jej form. Gorynia [2002, s. 238] sprowadza pojęcie *internacjonalizacji gospodarki* do dwóch podstawowych aspektów – handlu zagranicznego oraz zagranicznych inwestycji bezpośrednich, przez które najczęściej rozumie się rozwój związków gospodarczych z zagranicą. W ramach rozstrzygnięć kwestii definicyjnej pojęcia internacjonalizacji gospodarki niektórzy autorzy wyodrębniają internacjonalizację czynną oraz bierną. Pierwsza z nich to eksport kapitału w formie

zagranicznych inwestycji bezpośrednich wypływających za granicę, natomiast internacjonalizacja bierna to import dóbr i usług do jakiegoś kraju oraz napływ do niego bezpośrednich inwestycji zagranicznych [*ibidem*].

Ciekawą interpretację pojęcia *internacjonalizacji gospodarki* prezentuje Szromnik [2009, s. 38], według którego oznacza ona „... *proces społeczny i ekonomiczny polegający na wiązaniu się osób oraz organizacji, a także ich grup, zrzeszeń i innych całości instytucjonalnych, funkcjonalnych oraz terytorialnych, z podmiotami z zagranicy dzięki transgranicznym przepływom informacyjnym, realnym i personalnym o charakterze komercyjnym i niekomercyjnym*”.

Szerszy przegląd literatury dotyczący problemów umiędzynarodowienia gospodarki przedstawia Brańka [2010a, s. 5-18].

Ze względu na ograniczony dostęp do danych statystycznych na potrzeby prezentowanego opracowania przyjęto definicję odwołującą się głównie do aspektów ekonomicznych, takich jak handel międzynarodowy oraz bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Autorka jednak podkreśla, że na umiędzynarodowienie gospodarki wpływają nie tylko aspekty ekonomiczne, ale także społeczno-kulturowe, takie jak np.: obecność obcokrajowców, przyjazdy zagranicznych turystów do miejsc o międzynarodowym uznaniu, obecność międzynarodowych instytucji kultury, nauki, a wreszcie dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna, umożliwiająca międzynarodowe kontakty. W dobie globalizacji międzynarodowe powiązania stanowią podstawę rozwoju gospodarczego na świecie, a otwartość krajów, czy też regionów na współpracę z zagranicznymi partnerami stała się warunkiem koniecznym w procesie budowania konkurencyjnej gospodarki. Obecnie procesy umiędzynarodawiające nabierają coraz bardziej na sile, co uwidacznia się przez intensyfikację działalności zagranicznej różnego rodzaju podmiotów, jak również przez wkraczanie tych procesów na obszary charakteryzujące się do niedawna słabymi powiązaniem międzynarodowymi. Mimo że tendencje te występują na świecie niemal od zawsze, stopień umiędzynarodowienia gospodarek krajowych jest różny. Wynika to przede wszystkim ze specyficznych uwarunkowań decydujących o możliwościach budowania powiązań międzynarodowych przez kraje i ich jednostki terytorialne oraz czerpania korzyści z tych powiązań. Wśród nich można wyróżnić uwarunkowania geograficzne, historyczne, ustrojowe oraz uwarunkowania sfery regulacyjnej [por. Brańka 2010b, s. 5-20].

1. Uwarunkowania procesów internacjonalizacji gospodarki w Polsce

1.1. Uwarunkowania geograficzne

Czynniki geograficzne, w tym położenie Polski w centrum Europy, od zawsze w większym lub mniejszym stopniu wpływały na wydarzenia decydujące o jej obecnej sytuacji społecznej, politycznej oraz gospodarczej.

Dotychczasowe procesy rozwoju społeczno-gospodarczego oraz podążające za nimi przekształcenia struktury przestrzennej kraju wykształciły policentryczny układ obszarów zurbanizowanych. Oznacza to, że miasta na terenie Polski są relatywnie równomiernie rozmieszczone, co pozytywnie wpływa na rozwój całego kraju. Przede wszystkim na obszarach zurbanizowanych skoncentrowane są najważniejsze czynniki rozwoju – kapitał, w tym kapitał ludzki, wiedza, infrastruktura społeczno-gospodarcza, które warunkują szeroko rozumiany rozwój, także rozwój procesów umiędzynarodawiających. Policentryczny układ, względnie równomiernie rozlokowanych miast pozwala, przy sprzyjającej polityce rozwoju, w efektywniejszym stopniu czerpać korzyści z bliskości położenia obszarom niezurbanizowanym. Oddziaływanie obszarów miejskich na peryferia sprowadza się przede wszystkim do lepszego dostępu do rynku pracy, edukacji, kultury, wyspecjalizowanych usług, czy rynku zbytu. Przy efektywnie prowadzonej polityce rozwoju lokalnego gminy położone w sąsiedztwie aglomeracji miejskich mogą z powodzeniem konkurować o zagranicznych inwestorów, turystów, lokalizację międzynarodowych instytucji oraz imprez.

1.2. Uwarunkowania historyczne

Uwarunkowania historyczne przesądzają często o charakterze, kierunkach oraz intensywności dotychczasowych powiązań międzynarodowych, które w znacznym stopniu mogą determinować możliwości rozwoju kontaktów zagranicznych obecnie. Ponadto, uwarunkowania historyczne mogą mieć decydujący wpływ na ogólną sytuację rozwojową kraju, np.: istnienie odpowiedniej infrastruktury społeczno-gospodarczej (transportowej, informacyjnej, finansowo-ubezpieczeniowej, kulturowej, edukacyjnej) determinującej charakter oraz tempo procesów umiędzynarodawiania gospodarki.

Jednym z najistotniejszych aspektów decydujących o kierunku oraz stopniu rozwoju procesów społeczno-gospodarczych w Polsce był funkcjonujący przez 45 lat ustrój socjalistyczny, który w zasadzie nie dopuszczał możliwości współpracy gospodarczej polskich podmiotów z zagranicą, poza tymi działaniami, które bezpośrednio wynikały z polityki ówczesnych rządów. W tym okresie międzynarodowe kontakty gospodarcze Polski sprowadzały się głównie do wymiany handlowej z krajami, z którymi zawarte były odpowiednie sojusze. Handel zagraniczny nie opierał się zatem na zasadach konkurencji między przedsiębiorstwami, ale zależał od ustalonej wcześniej polityki, która w niewielkim stopniu uwzględniała wymogi efektywności ekonomicznej, przez co nie miało miejsca osiągnięcie przewag komparatywnych kraju [Jasiński 1994, s. 30-33]. Podstawowym warunkiem wzrostu gospodarczego była dostępność materialnych czynników produkcji (maszyn, surowców, pracy, energii). Prowadzona polityka centralnej redystrybucji dochodu narodowego pozwalała przedsiębiorstwom krajowym uniezależnić się od koniunktury międzynarodowej. Wprowadzone zostały także bariery niedopuszczające inwestorów zagranicznych na rynek krajowy.

Mimo że funkcjonujące przepisy dotyczące możliwości prowadzenia swobodnej wymiany handlowej z zagranicą, w tym zakładania w kraju przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym z czasem stawały się coraz mniej restrykcyjne, polska gospodarka była zamknięta, a co się z tym wiązało mało konkurencyjna.

Zmiana ustroju politycznego w 1989 r. wniosła wiele zmian w organizację systemu społeczno-gospodarczego kraju skutkujących, m.in. jego znacznie większym otwarciem na współpracę międzynarodową. Ponadto, na procesy transformacji gospodarczej zapoczątkowanej na przełomie lat 80. i 90. wpływ miały także zmiany w zewnętrznym otoczeniu Polski (podział Czechosłowacji na dwa niezależne państwa, rozpad ZSRR oraz zjednoczenie Niemiec). Według Budnikowskiego [1996, s. 14-15] w odniesieniu do otoczenia międzynarodowego rozpoczęcie transformacji w Polsce wiązało się przede wszystkim z:

- możliwością korzystania z kredytów zagranicznych;
- otrzymaniem pokaźnej zagranicznej pomocy bezzwrotnej;
- redukcją zadłużenia zagranicznego;
- łatwiejszym dostępem do rynków zachodnich;
- nawiązaniem bliższych więzi instytucjonalnych z europejskimi organizacjami integracyjnymi;
- wzrostem zaufania kapitału zagranicznego do jej gospodarki.

W aspekcie procesów internacjonalizacji gospodarki największe znaczenie miało istotne zwiększenie możliwości przepływu ludzi przez granice kraju, obustronne otwarcie granic dla przepływu kapitału, możliwość kandydowania Polski do członkostwa w międzynarodowych organizacjach społecznych oraz gospodarczych. Członkostwo w organizacjach międzynarodowych zwiększa stopień integracji kraju członkowskiego z gospodarką światową, co w większym stopniu pozwala mu partycypować w korzyściach ogólnoświatowego rozwoju¹. *„Następstwa integracji mają dla ekspansji handlowej i absorpcji kapitału znaczenie fundamentalne. Rosnący import i eksport zapewniają dostęp do nowych rynków, zagraniczna konkurencja wymusza podnoszenie jakości krajowych technologii i doskonalenie metod zarządzania”* [Kołodko 1999, s. 269].

Polska jest członkiem takich najważniejszych organizacji międzynarodowych, jak: Unia Europejska (2004), Światowa Organizacja Handlu (1995), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (1996), Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu (1992), Rada Europy (1991), Międzynarodowy Fundusz Walutowy (1986), Międzynarodowy Bank Odnowy i Rozwoju (1986), Pakt Północnoatlantycki (1999), Organizacja do spraw Oświaty Nauki i Kultury (1945), Organizacja Narodów Zjednoczonych (1945).

¹ Zważywszy na występujące czasem zastoje oraz kryzysy gospodarcze w skali ponadnarodowej, zdarza się, że kraj może na integracji stracić. Jednak powszechnie uważa się, że współpraca kraju w ramach międzynarodowych porozumień stanowi o jego lepszym rozwoju oraz prestiżu.

1.3. Uwarunkowania ustrojowe

Na uwarunkowania ustrojowe wpływające na procesy internacjonalizacji gospodarki w Polsce składają się dwa najważniejsze fakty – funkcjonujący od 1989 r. ustrój demokratyczny z rozwijającą się wolnorynkową gospodarką oraz system administracji terytorialnej kraju powstały w wyniku reformy w 1999 r.

Demokratyczny ustrój kraju jest niejako warunkiem do rozwoju procesów internacjonalizacji gospodarki. Przemiany systemowo-ustrojowe, które miały miejsce w Polsce ukształtowały mechanizmy rynkowe preferujące konkurencję, otwarcie na rynki zagraniczne oraz napływ zagranicznego kapitału, w efekcie czego w istotnym stopniu przyczyniły się do jej integracji społeczno-gospodarczej z innymi krajami. Według Harańczyk [1998, s. 89] „*Otwarcie gospodarki, jakie nastąpiło w wyniku zmian ustrojowych, zmieniło w zasadniczy sposób uwarunkowania zewnętrzne rozwoju regionalnego Polski. Nastąpiło zdynamizowanie związków poszczególnych regionów ze światem zewnętrznym. Względny geograficzny, a także związane z potencjałem ludzkim i kapitałem spowodowały zróżnicowane umiędzynarodowienie regionów oraz wpłynęły na charakter ich udziału w gospodarce międzynarodowej*”.

Funkcjonujący od 1999 r. system administracji terytorialnej kraju stwarza dogodne warunki do umacniania międzynarodowych powiązań społecznych i gospodarczych. Składa się z dwóch podukładów – lokalnego stanowionego przez szczebel gminny i powiatowy oraz regionalnego na poziomie województw. Istotą systemu administracji terytorialnej jest nadanie poszczególnym szczeblom odpowiednich kompetencji oraz narzędzi dla prowadzenia własnej, w dużym stopniu uspołecznionej, polityki rozwoju. Najważniejszym zadaniem podukładu lokalnego jest świadczenie powszechnych usług publicznych na rzecz mieszkańców danej gminy lub powiatu. Główną rolę samorządów wojewódzkich jest dbałość o rozwój gospodarczy oraz cywilizacyjny. *Ustawa o samorządzie województwa* nadała województwom samorządowym swobodę w kreowaniu własnej polityki rozwoju, które w tym celu mogą wykorzystywać [Kudłacz 1999, s. 85-86]:

- Możliwości programowo-negocjacyjne, dzięki istnieniu podmiotu polityki regionalnej stanowiącego ośrodek integracji regionalnego układu podmiotowego odpowiedzialnego za procesy negocjacji celów i scenariuszy rozwoju, a także również dzięki daleko idącej zbieżności kategorii regionu administracyjnego i ekonomicznego oraz dużemu stopniowi zespolenia terenowej administracji publicznej, co ułatwia budowanie kompleksowej strategii regionu.
- Możliwości uruchamiania nowoczesnych mechanizmów rozwoju gospodarczego, który wynika z wystarczająco dużego endogenicznego potencjału każdego z województw oraz nadanych mu kompetencji.
- Możliwości rozwijania bezpośrednich kontaktów międzynarodowych, w tym współpracy transgranicznej i przygranicznej. Województwa o wyżej zarysowanych cechach stanowią względnie samodzielne podmioty w rozwijaniu współpracy z regionami innych krajów.

1.4. Uwarunkowania sfery regulacyjnej

Jak wspomniano wcześniej, ustrój kraju stwarza jedynie możliwości do szybkiego rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym rozwijania współpracy międzynarodowej. O pełnym sukcesie decyduje jednak odpowiednia polityka prowadzona na szczeblu rządowym oraz na szczeblach administracji terytorialnej, ukierunkowana na stworzenie efektywnej sfery regulacyjnej do podejmowania działań ukierunkowanych na osiągnięcie celów rozwoju.

Przejawem oraz efektem prowadzenia przez Polskę polityki ukierunkowanej na rozwój kontaktów międzynarodowych jest członkostwo w najważniejszych ponadnarodowych organizacjach gospodarczych oraz społecznych, co w dzisiejszych czasach wydaje się być podstawą do prowadzenia efektywnej polityki rozwoju oraz czerpania korzyści, jakie niosą procesy globalizacji. Atrakcyjność międzynarodowa kraju zależy jednak od wielu różnych czynników, takich jak np.: rozwój gospodarki opartej na wiedzy, kapitał ludzki, dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa, zachęty dla inwestorów, dobrze rozwinięty system instytucji finansowych, doradczych oraz szkoleniowych. Polityka społeczno-gospodarcza powinna dążyć do kreowania warunków sprzyjających procesom umiędzynarodawiania gospodarki. Problemy innowacyjności gospodarki, rozwoju infrastruktury transportowej oraz infrastruktury społecznej stanowią priorytety rozwoju zapisane w najważniejszych dokumentach strategicznych kraju. Natomiast do działań bezpośrednio wspierających inwestycje zagraniczne prowadzonych na szczeblu krajowym można zaliczyć, m.in.:

- wieloletnie programy wsparcia finansowego,
- specjalne strefy ekonomiczne,
- wsparcie dla inwestorów zagranicznych w ramach *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007-2013*,
- zwolnienia z podatku od nieruchomości.

Ponadto, w sferze polityki szczebla krajowego leżą działania promocyjne Polski podejmowane zarówno przez Ministerstwo Gospodarki, Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A, jak również inne instytucje promujące polską kulturę.

Istotne znaczenie mają działania podejmowane na rzecz wsparcia internacjonalizacji przedsiębiorstw krajowych. Należą do nich m.in.:

- wsparcie przedsiębiorców krajowych na rynkach zagranicznych;
- realizacja branżowych projektów promocyjnych dotyczących eksportu;
- program dotacji dla przedsiębiorców na dofinansowanie kosztów uzyskania certyfikatu wyrobu;
- kredyty rządowe dla krajów importujących polskie wyroby lub przyjmujących polskie inwestycje;
- poręczenia i gwarancje na przedsięwzięcia proeksportowe.

Jak wspomniano wcześniej, również województwa są uczestnikami międzynarodowego rynku, na którym konkurują o partnerów zagranicznych (w tym o przed-

siębiorstwa, prestiżowe instytucje oraz międzynarodowe organizacje), a także o turystów. Władze wojewódzkie stanowiąc podmiot polityki regionalnej odgrywają tutaj istotną rolę. Od nich bowiem w dużym stopniu zależy, jak podmioty zagraniczne będą postrzegać województwo, czy zostały wykreowane efektywne narzędzia pozyskiwania zagranicznych partnerów, takie jak np.:

- działania mające na celu rozpoznanie oczekiwań inwestorów zagranicznych, pozwalające na podejmowanie efektywnych kroków w procesie ich pozyskiwania;
- pomoc w przezwyciężaniu barier administracyjnych, prawnych, kulturowych, językowych przez kompleksową obsługę inwestora zagranicznego przez wyspecjalizowane podmioty;
- efektywna promocja regionu za granicą;
- rozwój niezbędnej infrastruktury transportowej i informacyjnej;
- wsparcie finansowe lub organizacyjne dla projektów mających na celu kojarzenie partnerów zagranicznych oraz krajowych w zakresie realizacji konkretnego przedsięwzięcia.

Poza tym, władze wojewódzkie przez prowadzenie odpowiedniej polityki mogą pozytywnie wpływać na zainteresowanie turystów zagranicznych, rozwój współpracy międzynarodowej w zakresie kultury, jak również wymiany międzynarodowej uczniów oraz studentów.

Badania ankietowe prowadzone przez Dziemianowicza [2008, s. 115] wśród samorządów gminnych, jak również przedsiębiorstw dowodzą o prowadzeniu przez nie polityki ukierunkowanej na rozwój stosunków zagranicznych, również na szczeblu gminnym. Wspomniane badania przeprowadzone wśród urzędów gminnych w całej Polsce pozwoliły na identyfikację podejmowanych przez nie działań na rzecz inwestorów zagranicznych. Do najczęstszych należą:

- poprawa dostępności komunikacyjnej,
- rozwój infrastruktury związanej z ofertą inwestycyjną,
- budowa baz danych o przedsiębiorstwach,
- szkolenie administracji w zakresie pozyskiwania inwestorów,
- podnoszenie jakości obsługi w urzędzie,
- poprawa oferty wypoczynkowej.

Niestety te same badania ujawniły, że gminy, najczęściej ze względów finansowych nie podejmują wielu możliwych działań na rzecz podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej swojego obszaru.

2. Umiejdzynarodowienie gospodarki Polski na tle wybranych krajów Europy

Celem analizy jest identyfikacja miejsca, jakie zajmuje Polska pod względem poziomu umiejdzynarodowienia gospodarki pośród innych krajów Europy. Wśród

analizowanych krajów, oprócz Polski znalazły się: Austria, Republika Czeska, Dania, Niemcy, Francja, Włochy, Węgry, Portugalia i Hiszpania². W celu identyfikacji tendencji w procesach internacjonalizacji gospodarek wybranych krajów analizą objęto trzy lata (1995, 2002, 2010). Do sporządzenia rankingu umiędzynarodowienia gospodarek wybranych krajów posłużyło pięć zmiennych:

- 1) przyływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na 1 mieszkańca,
- 2) odpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na 1 mieszkańca,
- 3) wartość eksportu na 1 mieszkańca,
- 4) wartość importu na 1 mieszkańca,
- 5) liczba imigrantów na 1 mieszkańca.

Żadna z wybranych do badania cech nie ma kumulatywnego charakteru, w związku z czym charakteryzują one bardziej procesy umiędzynarodawiania gospodarki w badanych okresach, niż poziom umiędzynarodowienia.

Analizy dokonano za pomocą metody standaryzowanych sum pozwalającej przede wszystkim na opracowanie rankingu krajów pod względem procesów internacjonalizacji³. Tabela 1 zawiera oszacowane na podstawie pięciu zmiennych wskaźniki procesów umiędzynarodawiania gospodarki dla każdego z trzech lat.

Na podstawie zastosowanej metody obliczania syntetycznych wskaźników umiędzynarodowienia nie można wnioskować o zaawansowaniu badanego zjawiska, można natomiast porównywać badane jednostki. Wyniki analizy pokazują, że Polska w badanej grupie krajów charakteryzuje się najslabszymi procesami internacjonalizacji gospodarki (tab. 1). Ryc. 1 przedstawia kształtowanie się wskaźnika procesów umiędzynarodawiania w trzech badanych okresach obliczonego dla Polski oraz jego średniej wartości dla wszystkich badanych krajów.

W przypadku większości badanych krajów procesy umiędzynarodowienia gospodarki (pod względem analizowanych zjawisk) stają się coraz silniejsze – także w Polsce. Niestety w dalszym ciągu kraje Europy Zachodniej, a także dwa z badanych państw należących niegdyś do grupy krajów bloku wschodniego (Węgry i Czechy) charakteryzują się wyższymi wskaźnikami internacjonalizacji gospodarki.

Warto zauważyć, że w ostatnim czasie atrakcyjność lokalizacyjna Polski w ocenie zagranicznych inwestorów podniosła się, o czym świadczy opublikowany przez UNCTAD *Raport World Investment Prospects Survey 2010-2012*. Wyniki badań ankieto-

² Wybór krajów do analizy był podyktowany dostępnością i kompletnością danych statystycznych. Ten sam czynnik zadecydował o wyborze zmiennych charakteryzujących procesy umiędzynarodowienia gospodarek analizowanych krajów.

³ W celu zapewnienia porównywalności danych w czasie wyznaczenie syntetycznych wskaźników dla każdego z analizowanych krajów opierało się na obiektokresach. W kolejnym etapie dane z tak powstałej macierzy obserwacji zostały poddane standaryzacji metodą zero-jedynkową. Przyjęta metoda standaryzowanych sum polega na sumowaniu zestandaryzowanych cech, a następnie podzielenie jej przez ich liczbę, według wzoru:

$$P_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m t_{ij}$$

Tabela 1

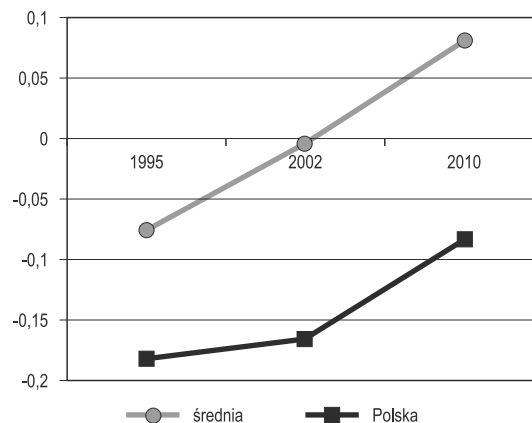
Wskaźniki poziomu umiędzynarodowienia gospodarki
wybranych krajów europejskich

1995		2002		2010	
Dania	0,089	Dania	0,155	Austria	0,275
Niemcy	0,066	Austria	0,092	Dania	0,250
Austria	0,010	Hiszpania	0,082	Niemcy	0,222
Francja	0,070	Niemcy	0,036	Hiszpania	0,104
Włochy	0,124	Francja	0,023	Francja	0,076
Węgry	0,129	Włochy	0,033	Republika Czeska	0,067
Hiszpania	0,137	Republika Czeska	0,041	Włochy	0,028
Republika Czeska	0,143	Portugalia	0,077	Węgry	-0,018
Portugalia	0,146	Węgry	0,107	Polska	-0,084
Polska	0,182	Polska	0,167	Portugalia	-0,116

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OECD.

wych przeprowadzonych wśród największych inwestorów na świecie zawarte w *Raporcie* ujawniły wzrost zainteresowania Polską, jako miejscem inwestowania. W rankingu najbardziej atrakcyjnych krajów dla lokowania inwestycji Polska zajęła 12 miejsce. Analizując przyszłe możliwości przyciągania przez Polskę bezpośrednich inwestycji zagranicznych, można wskazać najistotniejsze atuty oraz słabe strony polskiej gospodarki, determinujące decyzje podejmowane przez potencjalnych inwestorów (tab. 2).

Podsumowując, w chwili obecnej Polskę, mimo zaznaczających się pozytywnych tendencji, charakteryzuje relatywnie niski poziom umiędzynarodowienia gospodarki. Biorąc pod uwagę, że o procesach internacjonalizacji decyduje atrakcyjność

Ryc. 1. Wartości wskaźników umiędzynarodowienia gospodarki dla trzech badanych okresów

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2

Mocne i słabe strony polskiej gospodarki decydujące o wyborze kraju przez zagranicznych inwestorów

Mocne strony	Słabe strony
1. Najskuteczniejsze wśród krajów Europy poradzenie sobie z ostatnim kryzysem gospodarczym na świecie – stabilny wzrost ekonomiczny	1. Wysoki deficyt budżetowy, którego efekty mogą przynieść spowolnienie gospodarcze
2. Zadowolenie z podjęcia decyzji o lokalizacji inwestycji w Polsce największych zagranicznych partnerów**	2. Słabo rozwinięta infrastruktura transportowa mogąca zniechęcać część inwestorów do lokowania inwestycji w Polsce
3. Niska inflacja	3. Niespójność i nieprzejrzystość przepisów regulujących prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce, w tym przede wszystkim przepisów podatkowych
4. Szósty co do liczby ludności rynek zbytu w Unii Europejskiej i trzydziesty drugi na świecie	4. Jeden z najwyższych wśród krajów Unii Europejskiej wskaźnik korupcji*
5. Dobrze wykształcona kadra pracownicza	5. Silna pozycja związków zawodowych, często utrudniająca efektywne, zdaniem nowego inwestora, zarządzanie przedsiębiorstwem
6. Relatywnie niskie koszty pracy	6. Niska w skali Europy wydajność pracy***

* *Corruption Perceptions Index 2009*, Transparency International.

** Punkty 2-5 strony www.PolskiejAgencjiInformacjiiInwestycjiZagranicznych.

*** OECD <http://stats.oecd.org/Index.aspx?queryname=346&querytype=view>.

Źródło: Opracowanie własne.

gospodarki przyciągającej nowe inwestycje, jej stabilny rozwój sprzyjający funkcjonowaniu silnych przedsiębiorstw, zdolnych do konkurencyjności na zagranicznych rynkach można sądzić, że procesy te będą przybierały na sile. Jak wspomniano wcześniej, o umiędzynarodowieniu gospodarki przesądzą także zjawiska o charakterze społeczno-kulturowym, dlatego należy podkreślić, że otwartość społeczeństwa i jego zdolność do komunikowania się i współpracy na arenie międzynarodowej stanowi warunek konieczny do rozwoju tych procesów. Warunkiem dopełniającym do efektywnego rozwoju zagranicznej współpracy jest dostępność komunikacyjna, która jak powszechnie wiadomo, w przypadku Polski jest niewystarczająca.

Podsumowanie

Tworzenie gospodarki otwartej na międzynarodową współpracę, charakteryzującej się licznymi powiązaniem o charakterze gospodarczym i społecznym z zagranicą wymaga prowadzenia przemyślanej przez władze publiczne polityki.

Warunkiem rozwoju procesów internacjonalizacji jest jej międzynarodowa konkurencyjność. O konkurencyjności kraju decyduje wiele czynników. Z punktu widzenia internacjonalizacji gospodarki ważnym elementem prowadzonej polityki jest tworzenie dogodnych warunków dla potencjalnych inwestorów. Oznaczają one m.in. rozwiniętą infrastrukturę (przede wszystkim transportową i informacyjną), rozwiązania instytucjonalne ułatwiające inwestorom funkcjonowanie na rynku warunkowanym przez krajowe przepisy legislacyjne, a także szeroko rozumianą pomoc władz terytorialnych i innych instytucji publicznych, wszędzie tam, gdzie inwestorzy mogą napotkać na bariery utrudniające, lub uniemożliwiające funkcjonowanie na obcym dla nich rynku.

Powyższe działania stanowią niewątpliwie ważny przejaw polityki uskuteczniejszanej przez władze krajowe, mającej na celu stymulowanie procesów internacjonalizacji gospodarki. Mogą one prowadzić do większego zainteresowania krajowym rynkiem przez zagranicznych inwestorów, co oznacza, że prowadzą do stymulowania procesów tzw. biernej internacjonalizacji, która w niewielkim stopniu może angażować krajowe podmioty. Tymczasem umiędzynarodowienie gospodarki będzie tym trwalsze i bardziej efektywne, im więcej podmiotów krajowych będzie zaangażowanych w międzynarodową współpracę. Oznacza to, że działania władz publicznych powinny być ukierunkowane także na pomoc dla tych krajowych przedsiębiorstw, które starają się rozwijać swoją działalność poza granicami kraju. Chodzi przede wszystkim o szerokie spektrum narzędzi finansowych służących wsparciu krajowego eksportu, jak również działania władz o charakterze informacyjno-promocyjnym mające na celu umacnianie krajowej marki za granicą.

Istotnym elementem pośrednio decydującym o procesach internacjonalizacji gospodarki jest jej innowacyjność. Dlatego wszelkie działania władz publicznych mające na celu kreowanie gospodarki innowacyjnej opartej na wiedzy będą przyczyniały się do pobudzania międzynarodowej współpracy. Należy zauważyć, że działania te będą jednocześnie w naturalny sposób przyczyniały się do kreowania gospodarki rozwijającej się w myśl zasad zrównoważonego rozwoju. Rozwój innowacji w zakresie nowych technologii, jak również systemów zarządzania w naturalny sposób zwiększa możliwości szybszego rozwoju cywilizacyjnego przy efektywniejszym wykorzystaniu dostępnych zasobów.

W literaturze przedmiotu [Jewtuchowicz 2004, s. 350-353] wskazuje się, że potencjałem rozwojowym terytorium mogą być jego specyficzne zasoby, odróżniające je od innych obszarów. Zasoby specyficzne, przy odpowiednio prowadzonej polityce władz publicznych mogą stanowić podstawę do budowania przewagi konkurencyjnej, także w skali międzynarodowej oraz efektywniejsze realizowanie polityki w myśl zasad zrównoważonego rozwoju. Wydaje się jednak, że w Polsce możliwości rozwoju wynikające z występowania zasobów specyficznych najczęściej nie są przez władze publiczne wykorzystywane.

Osobną kwestią związaną z procesami internacjonalizacji gospodarki jest rozwój infrastruktury transportowej i informacyjnej, które decydują o dostępności jed-

nostek terytorialnych. Problemy związane ze słabo rozwiniętą siecią komunikacyjną są ogólnie znane i dostrzegane przez władze, niemniej jednak mówiąc o działaniach mogących wspierać procesy internacjonalizacji gospodarki trudno je pominąć. Należy podkreślić, że efektywność wskazanych wcześniej działań, które powinny być podejmowane przez władze publiczne w celu przyciągania zagranicznych partnerów bez zapewnienia jego dostępności może być w znacznym stopniu obniżona.

Pozytywny wpływ procesów umiędzynarodawiania na rozwój gospodarki wydaje się być oczywisty, jednak należy mieć na względzie także pewne negatywne ich skutki. Do takich można zaliczyć wykupywanie przez obcy kapitał dużych państwowych przedsiębiorstw, szczególnie tych należących do tzw. strategicznych sektorów gospodarki, jak energetyka, czy sektor finansowy. Po pierwsze, istnieją przesłanki, które pozwalają twierdzić o szkodliwym wpływie przejęć tych przedsiębiorstw przez obcy kapitał na gospodarkę. Wiele krajów europejskich (np. Francja i Niemcy) nie decyduje się na sprzedaż zagranicznym podmiotom krajowych przedsiębiorstw należących do ważnych dla bezpieczeństwa krajowej gospodarki sektorów. Po drugie, podobne decyzje podejmowane przez polski rząd budzą wiele kontrowersji wśród społeczeństwa, co nie sprzyja budowaniu zaufania, zarówno do polityki prowadzonej przez władze publiczne, jak i innych przejawów międzynarodowej współpracy. Ponadto, dążenie do zwiększenia poziomu internacjonalizacji gospodarki m.in. przez zwolnienia z podatków silnych inwestorów zagranicznych wypiera z rynku krajowe mniejsze podmioty, co w efekcie może prowadzić do monopolizacji i polaryzacji rynku. Innymi negatywnymi skutkami umiędzynarodowienia gospodarki jest wypieranie produktów krajowych przez importowane. Taka sytuacja stanowi naturalne zagrożenie dla krajowych producentów. Procesy internacjonalizacji powodują wzrost konkurencji na wszystkich polach aktywności społeczno-gospodarczej, co można traktować jako negatywny ich efekt.

Przedstawione przykłady negatywnego oddziaływania procesów internacjonalizacji na gospodarkę przez, m.in. ograniczenie możliwości prowadzenia przez państwo polityki (np. w obszarze energetyki czy finansów) będącej w stanie w efektywny sposób wypełniać deficyty wynikające z pewnych ułomności mechanizmów wolnorynkowych, w naturalny sposób nie sprzyja wypełnianiu zasad zrównoważonego rozwoju. Podobnie, w sprzeczności z ideą zrównoważonego rozwoju stoją działania, których efektem jest wspomniana monopolizacja, czy polaryzacja rynku.

Wydaje się, że niedopuszczenie do pojawienia się negatywnych skutków internacjonalizacji oraz łagodzenie tych, które zaistniały przynajmniej częściowo leży w gestii władz publicznych. Nieuchronność, ale także realna potrzeba otwierania gospodarki i społeczeństwa na międzynarodową współpracę nie oznacza bowiem dopuszczania do wszystkich jej form i przejawów. Należy zachować szczególną ostrożność tam, gdzie rozbieżność interesów mogłaby negatywnie wpływać na szeroko rozumiane bezpieczeństwo funkcjonowania krajowej, czy też regionalnej gospodarki, w tym w jakikolwiek sposób stawać w sprzeczności z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Literatura

- Brańska P., 2010a, *Internacjonalizacja gospodarki a współczesne teorie rozwoju regionalnego*. Zeszyty Naukowe UE, nr 821, Kraków.
- Brańska P., 2010b, *Uwarunkowania procesów internacjonalizacji gospodarki w Polsce*. Zeszyty Naukowe UE, nr 842, Kraków.
- Budnikowski A., 1996, *Rola handlu zagranicznego w gospodarce, w okresie transformacji systemowej*, [w:] *Transformacja handlu zagranicznego w Polsce. Od monopoli i regulamentacji do wolnego handlu i wymiennalności*, J. Schroeder (red.). AE, Poznań, s. 14-15.
- Corruption Perceptions Index 2009*, Transparency International.
- Dziemianowicz W., 2008, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*. UW, Warszawa.
- Gorynia M., 2002, *Internacjonalizacja gospodarki a polityka gospodarcza w warunkach integracji i globalizacji*, [w:] *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa i gospodarki*. Prace Naukowe AE, nr 930, Wrocław.
- Harańczyk A., 1998, *Miasta Polski w procesie globalizacji gospodarki*. WN PWN, Warszawa.
- Jasiński L. J., 1994, *Stosunki gospodarcze z zagranicą w PRL*. Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa.
- Jewtuchowicz A., 2004, *Budowa konkurencyjności regionów. Rozważania na temat dynamiki rozwoju terytorialnego*, [w:] *Gospodarka lokalna*. Prace Naukowe AE, nr 1023, Wrocław.
- Kołodko G. W., 1999, *Od szoku do terapii. Ekonomia i polityka transformacji*. Poltext, Warszawa, s. 269.
- Kudłacz T., 1999, *Programowanie rozwoju regionalnego*. WN PWN, Warszawa.
- Rymarczyk J., 1996, *Internacjonalizacja przedsiębiorstwa*. PWE, Warszawa.
- Szromnik A., 2009, *Internacjonalizacja jako nowy czynnik i szansa rozwoju miast i regionów*. „Samorząd terytorialny”, 4.
- World Investment Prospects Survey 2010-2012*, United Nations Conference on Trade and Development, New York, Geneva, 2010.